

ישק ש"ס אולגה מאה הנה נולדו

וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל

ויקראו לו עץ

וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וכל עץ מאכל אשר תטעו לא יאכלו בו

אומרים הכל משלך למן וטעם וכו' כי לנטוע כל עץ מאכל לטעם כהרץ כי לטעם שני עולם:

א"ר יהודה ב"ר סימון פתח: (תריס"ג) אומר ה' אלהיכם ולכו. וכי אפסר לקשר נדם ולקלף אפר הקדוש ברוך הוא, אותו שקתוב בו: (הילק"ט) ב"ר רבקה ושבילך במים רבים, ואתה אומר: אומר ה' אלהיכם תלכו! (תריס"ט) וכו' תדבקו, וכי אפסר לקשר נדם לעלות לשמים לתדבק בשכינה, אותו שקתוב בו: (ס"ד) כי ה' אלהיך אש אקלה, וקתוב: (הילק"ט) 'קדושה שקיבין די נור, וקתוב: (ס"ט) וכו' די נור נגד וקפ מן קדמוהי, ואתה אומר: וכו' תדבקו! אלא מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקדוש ברוך הוא אלא במשע תחלה, הרי הוא דקתיב: (תריס"ג) ויטע ה' אלהים בן צען, אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במשע תחלה, הרי הוא דקתיב: כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל.

ויקראו רב"ה כ"ב, ע

6

(כ) ויצחק בא כבוד. כמו באכה סדוכה (לעיל י"ט). ויצחק באותו היום שבא העבד בא ככאכה טל באר לחי ראי, שהרי יצחק יושב בארץ הנגב ששם באר לחי ראי כדכתיב על העין כדרך שור (לעיל ט"ז) וכו' רסע מטם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור (לעיל כ"ט) ולפי שבא משם כיום ההוא ולא היה יודע מה היו עושים פועלים שלו (ש"ת) היו נוטעין גנות ופרדסים. (סג) וילך (ויצא) יצחק לשוח בשדה, כדכתיב וכל שיח השרה (לעיל כ"ה), כלומר לטעם אילנות ולראות ענייני פועליו, ואו כהיותו בשדה ראה גמלים באים והלך לקראתם לראות אם הם גמלי אביו שהולך העבד.

ע"כ, כתיב, כ"ב, ע

אבות דרבי נתן

ניסחא ב פרק לא

אם היתה נטיעה בתוך ירך ויאמרו לך הרי לך המשיח, בוא ונטעו את הנטיעה ואתה צא והקבילוהו.

9

ושחק רבי אליעזר ואמר רבי אבא אין לך קץ כגולה ויחלבוהו שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם חתנו ופריכם תשא לעמי ישראל וכו'.

ספרינו ז"ל ע"כ

כגולה מזה

כשתסן ארץ ישראל פריה בעין יפה או יקרב הקץ ואין לך קץ כגולה יוסר:

10

ולמדך שאין א"י חסרה כלום, שנאמר ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. עיקר הדבר הוא להודות, שהמעלה השלמה שישראל ראוים לזכות בה ע"י א"י, שיהיו במדרגה כזאת שלא די שקנינים של עושר ומותרות לא יזיק להם לשלימותם הרוחני האמיתי, כ"א יוסיפו על ידם אומץ בשלימות הדרך ד' הישרה. ומהטוב הגשמי נכא אל הרוחני.

ע"כ ע"כ

11

כי אתי רבין אמר, אילן אחר ה"י לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוריון ממנו מי סאה גזולות מג' כריכות בחודש. ההערה גזולה מזה בענין ישוב א"י, שראוי להשתדל בכל דרכי הכלכלה ושכולם בכלל מצות ישוב א"י, שגם בדברים הטמלים לעבודת האדמה כמו גדול יונים, ג"כ אפשר שישלח ד' ברכה גדולה, וגם מזה יבא רבים חית ידם בכבוד בארץ אשר ד' דורש אותה. ע"כ יהי לנו למשל הדרך המפורא וריבוי הכרחה שנתכרחה הארץ כגידול היונים, שהוא ענף שפל ורזה בישובה של הארץ, וממנה נלמד לזרזות לאתח בכל סעיפי המחיי וברכת ד' חתני גם עליהם, והכל הוא ככלל מצות ישוב א"י התביבה מאד, שהיא יסוד לכל האשר התכליתי.

ע"כ ע"כ, כ"ב, ע

8

ר"ב יוחנן בן זכאי היה אומר: אם היתה נטיעה בתוך ירך, ויאמרו לך: הרי לך המשיח! בוא ונטע את הנטיעה ואחר כך צא והקבילוהו.

5

בדברים קצרים, מציג רבן יוחנן בן זכאי את הבעייה העתידה להתחדש בסוף הגלות, בעת שחגיגת התעוררות ישראל לתחייה כאשר הי'נטיעה בתוך ירך! מפעל התחייה בעיצומו, תחייב לפנינו או השאלה החמורה: "הנה מתקרב וכו' המשיח"; מה לנו ולקטנות זו וזו כחולין, לעבודת אדמה, לגאולת קרקע וכו' למעשים המריים פעוטים, "הרי לך משיח" — אורו של עולם הריחו ביראת ה' רוחניות נפלאה! מי ראה כזאת? מי שמע כאלה? התגובה הספונטנית לקראתו עלולה להיות — בוריקת הנטיעה, כביטול ובגלול כמעשים התמריים הפעוטים, המתגמדים לפני הדבר הגדול: "משיח" — עונה לעומתם רבן יוחנן בן זכאי: "בוא ונטע את הנטיעה, ואחר כך צא והקבילוהו".

15

אין הנטיעה ויישוב ארץ ישראל בניגוד למשיח, אדרבא הם משלימים את החזיון, ומכשירים את הדרך אליו. הופעת עצי פרי על אדמת קודש מפורחים מחדש את אמונת המשיח — ומשמעים את בשורת הגאולה: "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר", והו "הקץ המגולה" של הרי ישראל המניבים פירותיהם, שאילו נשואות העינים קרוב לאלפיים שנה, לתונן עפרות הארץ ולהקים את עם ה' עליה, אין להשליך הנטיעה מן הד, אלא לנטעה תחילה, ולבנות את העם בארצו, כחלק אורגני מן הגאולה אשר תפקידה: "לנטוע שמים וליסוד ארץ — ולאמר לציון עמי אתה". כשם שהגאולה נטעת שמים, כן היא יוסדת ארץ. ורגלי המבשר המופיעים על הררי ציון הם הבסיס לכל הגילויים הגדולים שיבואו מן השמים על הבסיס האיתן של העולם הארצי. מכאן הפתח להבין תורחם של גאוני עולם, אשר פעלו עם א"ל, לחדש פני הישוב באמתלתא דגאולה. אלו שדרשו את ציון, פשוטו כמשמעו, אשר עברו בשערים, וענו הדרך לגאולה העם. כל אלו שישרו את המטילה סיקלו את האבנים בדרכו של העם לגאולה, עתידים לקבל שכרם על דרישהם את ציון.

25

"עתידה בת קול להיות מופצת בראש ההרים, ואומרת: כל מי שפעל עם א"ל, יבוא ויטול שכרו". נשים לב, השכר יושמע דווקא מ"ראש ההרים" — מאותו מקום ממנו באה בשורת רגלי המבשר י"י, רגליו העומדות על הרי ישראל, המניבים את פירותיהם לישראל, שקרבו לבוא.

30

בדרך נסיעתו לא"י כתב לחלמידו הג"ר יהושע השיל בעל "מצמיח ישועה", והביע את משאלתו הכמוסה:

"ויוני השי"ת לנטוע במו ידי עצי פרי בסביבות ירושלים, לקיים: כי תבואו אל הארץ ונטעתם, כסוד 'הקץ המגולה'".

35

משמע שיש להתחיל כמעשים ופעולות לקראת הופעת סימן זה והדבר מסוד בדינו.

ע"כ ע"כ, כ"ב, ע

15

קסח שפך נהר את זיתיו והסוכר ויתנו לעצים. ובו בים

א ששף הנהר ויתנו ושתלן בתוך שדה חבירו ואמר הלה זיתו אני נוטל אין שומעי וכו' בארץ ישראל א (ה) כמשום יישוב הארץ באלא יעמדו במקום י ואם עקרוהנהר בנושיתם [ב] כגון שוליים למקיים על ידו (טו) יחלקו הפירות בעל השדה עם בעל (סוסי) ג (ז) כל [א] שרשה שנים ולאחר שלשה שנים הכל לבעל השדה [ב] ואלא שצריך ליתן לבעל היותים דמי היותים [ג] כמו שהיו שוים מתחלה כששטפן הנהר [ד] וואם לא נעקרום בגושיהן ד (א) (ג) הכל לבעל הקרקע [ב] מדין [ג]

מאן צריך לתנון עמך - סוסי - סוסי

תנא אמר הלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו מאי מעמא אמר רבי יוחנן משום יישוב ארץ ישראל אמר ר' ירמיה כגון דא צריכא רבה דגו צריכא רבה דגו

צריכא רבה. קסח לא פרשה ר' יוחנן לא היינו אומרים אותה מסבירה: קסח

16

קסח א משום יישוב הארץ סעטס כתבתי כפרישה משום דעמדו חכמי על דעתן וחמרו שהרחסון ודאי יעט אחרים בשרדו כמו שנטעם מתחלה משא"כ זה שלא נטע מתחלה זמין בשרדו ואם יטלס הרחסון סוב לא יטעו אחרים כמו שלא נטעם מתחלה. ומיהו אם גס עתה חמר שנטעו בתוך שדהו או בעל הקרקע אינו חפץ בן אין כופין אותו לקיים בתוך שדהו ולטלס לזה זיתיו וכ"כ הסוסי והסמכר בסמוך:

סוסי אמינא צריכא - א יתלן צריך

17

[שם] רבי חנינא בר פפא רמי כתיב (יהושע ב) "לכן אשוב" ולקחתי דגני בעתו [גורן] וכתיב (דברים יא) "ואספת דגןך ותירושך ויצהרך". לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. ת"ר "ואספת דגןך וגורן" מה ת"ל, לפי שנאמר (יהושע א) "לא ימוש ספר התורה הזה מפיוך" וכול דברים ככתבן, ת"ל "ואספת דגןך" (נהוג) [נהוג] בהם מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה חורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דושה חורע בשעת הרוח תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנאמר (ישעיה סא) "ועמדו זרים ודעו צאנכם [גורן]" ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן שנאמר (דברים יא) "ואספת דגןך", ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידם שנאמר (דברים כח) "ועברת את אויביך". אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידם (והרבה עשו) כרשב"י ולא עלתה בידם.

כ"כ ר' יוחנן

18

[ה] אם תכונת האדם מצד עצמו ראיה היא להיות עוסק תמיד רק במושכלות בלא הפסק, והשימוש בענינים מעשיים המה לו רק להכרח והם למטה ממעלתו הטבעית, או שמצד תכונת האדם הוא מורכב מנטיות מעשיות ועיוניות, והעסק במעשים חמריים, אם הם לפי המדה, הם לא רק מצד הכרח כ"א משלימים ג"כ את תכונתו על פי טבעו, הוא דבר ראוי להסתפק. וכוה חולקים רבי ישמעאל ורשב"י, דר"ש ס"ל שהעסק התמידי בעיון אינו לפי תכונת האדם, על כן הפסק שבא, אם הוא רק בדרך עראי לעניני דרך ארץ, אין לחשוב לחסרון כ"א להשלמת האדם כפי טבעו, ע"כ משפט התורה היא להיות מנהיג בהם מנהג ד"א. ורשב"י ס"ל, שמעלת האדם לפי טבעו האמיתי ראוי להיות כ"כ נעלה, עד שלא תשבט נפשו מהתענג רק על שלימות השכליות. והמקרא ככתבו "לא ימוש ספר התורה הזה מפיוך" הוא נאות לפי טבע האדם השלם שלא תתקלקל בחטא. ע"כ ראוי להדריך תמיד את עצמו וחולתו לבא אל מעלת האדם השלם, ומה שאי אפשר הדבר, בין לפי ההכרחים החיצוניים בין לפי החשק הפנימי שנעשה כזה מרוב עבודת העיון, אינו בא כ"א מחסרון השלמה. ובהשלמתן של ישראל מלאכתן נעשית ע"י אחרים, והם מצד עצמם כל ישעם ותפצם להיות עסוקים תמיד בידיעת התורה, לדעת את ד' ודרכיו.

20

פ. אמר אביי, הרבה עשו כר"י ועלתה בידם, כרשב"י ולא עלתה בידם. מפני שהמחלוקת היא בעצם טבע האדם, אם הוא עלול להיות בלתי עסוק בשום דבר מעשי כ"א בהשכל ודעת או שהוא דבר שלמעלה מטבעו, ואם ימצאו אנשים נעלים שהם דיגשו בעצמם כי לגדולות נוצרו והעסק בחכמה ושכל הוא להם לעונג טבעי באין הפסק וחילוף כלל, הם למעלה מן הטבע האנושי. אבל משפט התורה צריך שיהיה רק לפי טבע האנושי הנוהג ברוב ולא נתנה למלאכי השרת. ע"כ אמר שמהעיון יקשה להבחין דבר זה, כ"א מהניסיון נדע שהדבר הנוהג ברוב הוא מורה על היסוד הטבעי.

אין יידיש ר' יוחנן

22

"מדינת ישראל היא התגלות הקץ המגולה. בגמרא סנהדרין כתוב: 'אמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה מזה', שנאמר: 'ואתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא'. אין זה סתם קץ שהוא גלוי, אלא אין לך קץ מגולה מזה! היו פה מקומות מסוכנים, שבהם שרצה המלריה והקדחת בפתח תקוה, בחורה וביסוד המעלה, א"א אפשר היה להתיישב. ועכשיו, ברוך השם, ובוניר-של-עולם התפייס אתנו וקם הארץ הזאת. יאתם הרי ישראל ענפכם נתנו ופריכם תשאו'. ארץ-ישראל נתנת פירותיה בעץ יפה. וזה צד אחד. וסצד שני: 'כי קרבו לבוא' - קיבוץ גלויות. פלאי הפלאים של קיבוץ הגלויות שמופיע ודך כל הסיבוכים..."

למה היתה

אין יידיש ר' יוחנן